

A photograph of a dirt path winding through a forest. On both sides of the path, there are large stacks of cut logs. Two men are walking towards the camera on the path. The trees are mostly bare, suggesting a late autumn or winter setting. The path leads into the distance where another person is visible.

Värderingar och attityder

Rapport från Future Forests 2009–2012

Kerstin Westin och Annika Nordlund (redaktörer)

Future Forests Rapportserie 2013:4

Värderingar och attityder
Rapport från Future Forests 2009-2012

Kerstin Westin och Annika Nordlund (vetenskapliga redaktörer)

Författare:
Anges för respektive artikel. Icke namngivna texter är författade av Mats Hannerz/Silvinformation.

Adress:
SLU, Future Forests
Skogsmarksgränd, 901 83 Umeå

augusti 2013
SLU, Future Forests

Future Forests Rapportserie 2013:4
ISBN: 978-91-576-9176-7

Vid citering uppge:
Westin, K. & Nordlund, A. (red.) (2013). Värderingar och attityder. Rapport från Future Forests 2009-2012. Future Forests rapportserie 2013:4. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå, 20 sidor.

Rapporten kan laddas ned från
www.slu.se/futureforests

Epost:
kerstin.westin@geography.umu.se

Ansvarig utgivare: Annika Nordin, programchef Future Forests

Finansiärer:
Future Forests (med stöd från Mistra, SLU, Umeå universitet, Skogforsk, svenskt skogsbruk)

Grafisk form: Jerker Lokrantz/Azote

Layout och textredigering: Mats Hannerz/Silvinformation.

Framsida: Skogsägare, virkesköpare, fågelskådare, jägare, flanörer. Alla har sin bild av skogen, och samma person kan ha olika bilder beroende på situation. Foto Mats Hannerz/Silvinformation.

Annika Nordin. Foto Jenny Svernmås-Gillner, SLU.

Future Forests första fas har gått i mål. År 2009 startade det som skulle växa till ett unikt program inom svensk skogsforskning. Unikt eftersom det strävar efter att integrera olika synsätt och forskningsdiscipliner för att lösa gemensamma problem och målkonflikter. Unikt också i sin omfattning. Under de fyra åren har ett 70-tal forskare haft hela eller delar av sin forskning inom programmet, förutom de forskare och experter som varit knutna till olika tematiska arbetsgrupper. Till sitt förfogande har de haft en budget på drygt 140 miljoner kronor.

I Future Forests har biologer, samhällsvetare, filosofer, statistiker, produktionsforskare, hydrologer, ingenjörer, kommunikatörer och många fler arbetat sida vid sida.

De mest integrerade delarna har utförts inom ForSA, Centret för analys och syntes av skogliga system. ForSAs synteser bygger i sin tur till stor del på forskningsresultat från de tio delprojekten inom programmet.

Delprojektens forskning har huvudsakligen redovisats i vetenskapligt granskade tidskrifter. Det är ju så forskare arbetar för att garantera att resultaten blir kvalitets säkrade. I denna serie presenterar vi resultaten i lite mer lättsmält format, delprojekt för delprojekt. Den som vill fördjupa sig kan läsa mer i den imponerande rad av artiklar som citeras. Det går också utmärkt att ta kontakt direkt med forskarna. De ställer gärna upp och berättar mer.

Denna rapport presenterar delprojektet **Värderingar och attityder**.

Umeå i augusti 2013

Annika Nordin, programchef för Future Forests

Innehåll

Programledaren har ordet.....	3
Projektledarna - “Vårt beteende styrs av grundläggande värderingar”.....	5
Användarna - “Vi måste bli bättre på att mäta vad folk tycker”.....	7
Olika rekreationsbehov behöver olika skogar.....	8
Tillgången till tätortsnära skogar ökar.....	10
Stöd för mångsidig användning av skogen.....	12
Tyskar prioriterar skogens ekologiska värden.....	13
Skogens skötsel styrs av värderingar.....	14
Ökad produktion med intensivskogsbruk - men vad tycker folk?.....	16
Publikationer från Future Forests Värderingar och attityder.....	18
Medarbetare i Future Forests Värderingar och attityder.....	19

“Vårt beteende styrs av grundläggande värderingar”

Annika Nordlund (tv) och Kerstin Westin: “Allmänhetens syn på skogen har stor inverkan på ramarna för skogsbruket”. Foto Olof Olsson..

Människan och samhället har inte samma syn på skogen idag som under den epok när skogsindustrin byggdes upp. Skogsägaren har flyttat in till staden, och allt färre är beroende av skogen som inkomstkälla. Samhällets krav på skogen handlar idag inte bara om exportintäkter och arbetstillfällen, utan också om att den ska leverera biologisk mångfald, rekreation och andra värden.

Synen på skogens skötsel och utnyttjande styrs i hög grad av värderingar och attityder. Future Forests delprojekt ”Värderingar och attityder” har fokuserat på att kartlägga hur olika grupper och individer skiljer sig åt, och hur skillnader i värderingar och attityder påverkar beslut och beteenden.

Forskningsområdet är viktigare än någonsin, nu när samhället förändras i så snabb takt. De nya generationer som tar över skogsägandet har kanske aldrig vuxit upp

med kravet på att skogen ska stå för försörjningen. De har ofta en högre utbildning och lyfter fram andra värden i skogen. En högre andel kvinnliga skogsägare har också bidragit till förändrade värderingar.

Allmänhetens syn på skogen har också stor inverkan på ramarna för skogsbruket. Debatten om skogsbrukets påverkan på miljön sätter spår i både politiska beslut och i de marknadsmässiga förutsättningarna. Idag är det svårt att sälja virke som inte har garantier för att det kommer från ett certifierat skogsbruk.

Värderingar och attityder är komplicerade saker. Ibland står olika önskemål emot varandra. Kortsiktiga personliga intressen kan ibland krocka med de mer långsiktiga kollektiva, exempelvis när det gäller åtgärder för att motverka klimatförändringens effekter. Det här beskrivs ibland som ett socialt dilemma. I den miljöpsykologiska forskningen finns flera olika teorier som bland

annat kan bidra till förståelse av hur långsiktiga intressen kan sättas före kortsiktiga intressen. Gemensamt för dessa teorier är att människors grundläggande värderingar och attityder är viktiga för forandet av miljöorienterade intentioner och beteendeval

I projektet har vi frågat både skogsägare och allmänhet om deras syn på skogen. Ett viktigt råmaterial till våra studier är en enkätstudie som riktades till 2000 skogsägare och 2000 personer som representerade allmänheten. Enkätstudien kompletterades också med djupintervjuer för att få en mer nyanserad bild av vilka faktorer som påverkar attityderna.

I andra delar av projektet har vi undersökt vilken typ av skog som människor föredrar, och hur tillgången till tätortsnära skog har förändrats över tiden. I artiklarna i denna rapport gör vi nerlag i några av våra studier. Den som vill veta mer kan gärna läsa vidare i de publikationer som vi listar i slutet. Och ännu mer får man veta om man kontaktar någon av oss forskare. Vi ställer mer än gärna upp och berättar mer!

Kerstin Westin och Annika Nordlund

Koordinatorer av Future Forests Värderingar och attityder.

Människor – alla med sina grundläggande värderingar och attityder. Foto iStockphoto.

“Vi måste bli bättre på att mäta vad folk tycker”

En gång om året lämnar Erik Sollander och hans kollegor på Skogsstyrelsen en omvärldsanalys till myndighetens styrelse. Den utgör i sin tur ett underlag för verksamhetsstrategin. Kort sagt – ett viktigt dokument.

En omvärldsanalys är en delikat uppgift. Det handlar om att ”hålla radarfyren öppen åt alla håll”, för att använda Erik Sollanders egna ord. Men samtidigt kan han inte täcka in alla områden, utan de djupare nedslagen måste göras inom väl avgränsade områden. Ett område som tidigare har haft svag täckning är analyser av attityder och värderingar kring skogens skötsel – vad folk tycker.

– Här har vi haft stor nytta av Future Forests undersökningar. Deras resultat har klart påverkat våra slutsatser i de senaste omvärldsanalyserna, säger Erik.

Studierna av Kerstin Westin och hennes kollegor har gett en bild av vad skogsägare och allmänhet tycker om skogen och skogspolitiken. De bekräftar också den bild som Skogsstyrelsen har av att både miljö och produktion upplevs som viktiga.

– De senaste 20 årens arbete med likställda mål verkar ha satt spår i skogsbruket. Idag är det mycket ovanligt med skogsägare som fokuserar på antingen ekonomin eller miljön. Istället värderar nästan alla både miljö och produktion, säger han.

Enkäterna bekräftar också att de sociala aspekterna av skogsbruket är viktiga för allmänheten. Det är en fråga som hamnat alltmer i fokus vid sidan om att bevara biologisk mångfald.

– När skogsbruket kritiserar på lokal nivå handlar det oftast om de sociala frågorna – att människors livsmiljö påverkas, svampskogen huggs ned eller kalhygget når ända fram till gårdsplanen, konstaterar Erik.

Erik Sollander håller med om att Skogsstyrelsen borde bli bättre på att själva göra värderingsanalyser – och att titta mer på de som faktiskt görs av andra. Hittills har analyser av skogspolitiken legitimitet gjorts lite ad-hoc, men det borde kunna göras mer regelbundet.

Erik Sollander. Foto privat.

Samarbetet med Future Forests ser han som ett bra exempel på hur myndigheten bör jobba i allt högre utsträckning. I stället för att göra alla analyser själva kommer Skogsstyrelsen att samarbeta mer med andra myndigheter, till exempel SLU. Det är också i linje med regeringens förvaltningsproposition från 2010.

– Vi har ett tätt samarbete med SLU och Future Forests redan idag, inte minst inom området Adaptiv skogsskötsel. Och samarbetet kommer inte att bli mindre i framtiden, avslutar han.

Olika rekreationsbehov behöver olika skogar

av Louise Eriksson, Annika Nordlund, Olof Olsson och Kerstin Westin

Om det fanns en sorts skog som passade för all rekreation skulle det vara enkelt att planera med sociala förtecken. Det finns dock flera studier som visar att önskemålen varierar beroende på om människor vill jaga, rasta hunden, plocka svamp eller bara göra en utflykt. Människors kunskaper och erfarenheter av skog och skogens processer kan också påverka vilken sorts skog som föredras.

I vår studie gjorde vi en jämförelse mellan två grupper med olika erfarenheter av skog (Eriksson *et al.* 2012a). Två studentgrupper – en med skoglig och en med samhällsvetenskaplig utbildning – fick sätta betyg på ett antal skogliga miljöer utifrån fotografier. De fick dessutom svara på vilka aktiviteter de helst ville utföra i skogen. Totalt ingick 106 studenter i studien.

De 22 fotografierna visade naturliga skogsmiljöer, rekreationsmiljöer med spår av stigar, spänger och liknande, samt miljöer med spår av skogliga åtgärder (hyggen, plantskog, spår av maskiner). Miljöbilderna spände också över olika grad av biodiversitet – från den ensartade barrskogen till den rikare blandskogen.

Skogliga ingrepp lägst betyg

Båda studentgrupperna rankade bilderna med skogliga ingrepp lägst. Däremot skiljde de samhällsvetenskapliga studenterna ut sig genom att de föredrog rekreationsmiljöerna framför de naturliga. Skogsstudenterna rankade dessa som likvärdiga.

Störst lust att vandra hade alla studenter i rekreationsmiljöerna, följt av naturliga miljöer. Minst vandringslust hade de i miljöer med spår av skogsbruk. För bär- och svampplockning lockade dock de naturliga miljöerna mest. De skogliga studenterna hade överlag en högre ambition att utöva aktiviteterna än de samhällsvetenskapliga studenterna.

För den fysiska träningen var rekreationsmiljöerna bäst, och även här var skogsstudenterna mer villiga att utöva fysisk träning. Om syftet var att studera djur och växter så föredrog de skogliga studenterna de naturliga

Louise Eriksson Foto Abdel Elbeak.

miljöerna. För de samhällsvetenskapliga studenterna var alla miljöer likvärdiga, men deras intresse för dessa aktiviteter var överlag lågt.

Miljöer som illustrerade en högre grad av biodiversitet (rikare, mera blandskog), lockade mer till att studera djur och växter, medan de mer ensartade miljöerna passade bättre för träning.

Potentiell konflikt

Studien pekar på en potentiell konflikt i den skogliga planeringen. Den utförs ju oftast av skogsutbildade tjänstemän, och det finns en risk att deras värderingar styr vilken sorts skog som skapas. En större förståelse för den breda allmänhetens önskemål, här representerat av de samhällsvetenskapliga studenterna, är nödvändig för att skapa skogar med sociala värden för alla.

Exempel på skogsbilder som ingick i studien: a) naturliknande barrskog med låg biodiversitet; b) spår av rekreation i barrskog med låg biodiversitet; c) naturliknande blandskog med hög biodiversitet; d) spår av rekreation i blandskog med hög biodiversitet; e) brukad skog, kalyta; f) brukad skog med spår av skogsmaskiner.

A

B

C

D

E

F

Tillgången till tätortsnära skogar ökar

av Olof Olsson

Det låter som en paradox, men trots en växande befolkning i tätorterna har tillgången till rekreationsvänlig skog nära städerna ökat under det senaste decenniet. En GIS-studie av 428 tätorter i Sverige visade att den tätortsnära skogen hade ökat både i absoluta tal och i areal per invånare mellan åren 2000 och 2010. Med de mått som användes i studien har svenskens tillgång till tätortsnära skog ökat med 9,5 hektar per tusen invånare (Olsson 2012).

Svensken tycker om att vistas i skogen, och skogen är nästan alltid den skog som finns i och omkring städerna. Det finns gott om studier som visar att människor vill ha nära, och helst gångavstånd, till den skog de besöker till vardags. Idag bor ungefär 85 % av svenska folket i större städer eller tätorter. De expanderande städerna

har naturligtvis påverkat den omgivande naturmiljön. Sedan 1960-talet har ungefär 55 000 hektar skog påverkats av bebyggelse. Men trots den stora betydelsen av den tätortsnära skogen har det saknats studier som visar hur skogarna har påverkats av städernas tillväxt.

Sverige är ett skogklätt land, med 55 % av landarealen täckt med produktiv skog i någon form. Problemet ur rekreationssynpunkt är att den mesta skogen ligger långt från människorna. Den tätortsnära skogen har fått en allt viktigare roll för den vardagliga skogskontakten, särskilt som stadens egna grönområden försvinner i takt med en förtätad bebyggelse. Från statsmakternas sida lyfts skogens betydelse fram för rekreation och hälsa, och för förståelsen av naturen. Trots att de tätortsnära skogarna erkänns som viktiga saknar de flesta kommuner planer för förvaltningen av dem. En studie från Naturskyddsföreningen visade att 57 % saknade en

I takt med att tätorterna växer på ytan ökar också den linje av staden som gränsar mot skog. Det kan förklara varför den tätortsnära skogen har ökat med 9,5 hektar per 1000 invånare på 10 år. Foto Stefan Örtenbladh/Skogenbild.

policy för dem. En förklaring kan vara att huvuddelen av de tätortsnära skogarna är privatägda. Endast 16 % är kommunägda skogar.

Vill uppleva skogskänsla

En rekreationsvänlig skog ska vara visuellt tilltalande, innehålla gamla och stora träd och en blandning av olika trädslag. Den ska inte vara för tät utan erbjuda en viss sikt, vilket också minskar rädslan för fara och hot. Å andra sidan får skogen inte vara för gles, eftersom besökaren fortfarande vill uppleva en skogskänsla. I en finsk studie hade den optimala rekreations-skogen mellan 80 och 200 kubikmeter träd per hektar, där spannet berodde på syftet med rekreationen. En svampplockare, orienterare eller fältbiolog kan ha olika önskemål om den optimala skogen.

Studien omfattade alla svenska tätorter med mer än 2 000 invånare. Stockholm, Göteborg och Malmö ingick inte, då de avviker så kraftigt i invånarantal från andra tätorter i landet. GIS-analysen utgick från data i kNN-Sverige, en yttäckande information om Sveriges skogar som bygger på satellitbilder och data från Riksskogstaxeringen.

Högst 3 kilometers avstånd

För att räknas som rekreationsvänlig skulle skogen vara mer än 5 meter hög, över 15 år och innehålla ett virkesförråd på mellan 80 och 200 kubikmeter (för björk 20 till 200 kubikmeter) per hektar. Skogen skulle också vara minst 1 hektar stor och ligga högst 3 km från tätortens yttre gräns.

I jämförelsen mellan 2000 och 2010 hade tillgången till rekreationsvänlig skog ökat med i genomsnitt 9,5 hektar per 1000 invånare (medianvärde). Tillgången hade ökat mest för tätorter i skogsregioner, medan den bara hade ökat med 2 hektar per 1000 invånare i större städer. I tätorter med en snabb tillväxt har däremot tillgången i genomsnitt minskat, med undantag för tätorter i inlandets skogsbygder.

Studien ger sig inte in på att förklara varför tillgången på tätortsnära skog har ökat eller minskat. Den betonar också att tätortsnära skog i sig inte är en garanti för att skogen är tillgänglig för rekreation eftersom det finns många andra intressen som ska samsas i den ofta privatägda skogen. Det ställer samtidigt de-

likata krav på den kommunala planeringen, om kommunen har som mål att tillgodose invånarnas behov av rekreationsmiljöer.

Det finns många frågor att lösa för den fortsatta forskningen. En är att bättre kunna definiera vad som är en rekreationsvänlig skog. En annan är att undersöka olika befolkningsgruppers vanor och önskemål för att på så sätt kunna identifiera och planera de mest värdefulla tätortsnära skogarna.

Olof Olsson. Foto Tommy Lind.

Stöd för mångsidig användning av skogen

av Louise Eriksson, Annika Nordlund och Kerstin Westin

Miljö och produktion har en likvärdig tyngd i den svenska skogspolitiken. Finns det stöd för en sådan avvägning hos den breda allmänheten? Både ja och nej, visar en enkätundersökning från Future Forests (Eriksson *et al.*, 2012b).

Enkäten syftade till att ge svar på var den allmänna opinionen balanserar när det gäller skogens användning, men också att undersöka i vilken grad olika åsikter beror på människors bakomliggande värderingar och attityder. Enkäten besvarades av ett slumpmässigt urval av knappt 800 icke-skogsägande svenskar mellan 20 och 80 år.

Det visade sig att allmänheten värderar miljöaspekterna allra högst, vilket överensstämmer med många andra internationella studier. På en sjugradig skala, där 7 är mycket viktigt och 1 inte alls viktigt, fick ekologiska värden i genomsnitt 6,1 poäng. Kulturella värden kom som god tvåa med 5,9, medan rekreation och virkesproduktion stannade på 4,4 respektive 4,0. Trots allt

ansåg befolkningen alltså att virkesproduktion är en ”ganska viktig” användning av skogen, även om andra värden har högre vikt. Den svenska allmänheten kan således betraktas som försiktigt positiv till den gällande skogspolitiken.

När enkäterna analyserades lite grundligare visade det sig att kvinnor lägger signifikant högre vikt vid ekologiska och sociala värden än vad män gör. Åldern spelar också en roll. Äldre svarande tycker att sociala och produktionsmässiga värden är viktigare än vad yngre människor gör. Däremot gick det inte att se några signifikanta skillnader beroende på utbildning, eller om man bor i storstad eller i ett mindre samhälle.

Även om de socio-demografiska faktorerna (ålder, kön, boende etc.) hade effekt på värderingen av skogsbruk, så kunde skillnaderna förklaras mycket mer av människors grundläggande attityder och värderingar. I studien utgick vi från psykologiska teorier där grundläggande värderingar styr vår tro, attityder och slutligen beteenden.

I studien analyserade vi flera olika sätt att dela in de grundläggande värderingarna. Ett sätt är att dela in människor om de har en mer antropocentrisk eller ekocentrisk utgångspunkt. Den antropocentriska sätter människan som utgångspunkt eller referens för sina värderingar. I studien hade dessa en mer positiv syn på skogens roll för rekreation och som producent av råvara. Människor med en mer ekocentrisk utgångspunkt sätter hållbarhetsprinciperna högre och för dessa människor har skogen som ekologiskt system ofta ett egenvärde.

Det är dock sällan som människor är renodlat antropocentriska eller ekocentriska. Studien visade i stället att de flesta anammar lite av båda synsätten, det vill säga att de värnar miljön samtidigt som de bejaktar skogens nytta för människan.

De ekologiska värdena i skogen är viktigast, tycker allmänheten.
Foto Mats Hannerz.

Tyskar prioriterar skogens ekologiska värden

av Kerstin Westin

Ekologiska värden, som bevarande av växter och djur och skydd av naturskogar, var det viktigaste skogliga värdet för såväl den tyska som den svenska allmänheten, när de fick ange vilka värderingar och attityder de har på skogen i sina egna länder. Rekreation kom som god tvåa. Den tyska publiken lyfte dock dessa värden ännu högre än den svenska, medan svenskar också värderar materiella produkter som biobränsle, virke och turism.

Resultaten kom fram i en enkätstudie riktad till ett urval av den svenska och tyska allmänheten (Eriksson *et al.* manus). Svar kom in från 1311 svenskar och 1135 tyskar. Syftet var att kartlägga hur de skogliga värderingarna och attityderna till skogsbruk såg ut i två större skogrika länder.

Svensk skogsmark mer tillgänglig

Svenskarnas mer positiva inställning till ett kommersiellt utnyttjande kan förklaras med att svenskar, i motsats till tyskar, inte ser en så tydlig konflikt mellan produktion och miljö. Det tyska och svenska skogsbruket skiljer sig åt på många sätt. Ur allmänhetens synvinkel är tillgängligheten till skog en viktig faktor.

I Sverige är i stort sett all skogsmark tillgänglig genom allemansrätten, medan den är begränsad på privat mark i Tyskland. Det syntes också i enkätstudien, där tyskar i högre grad refererade till de allmänt ägda skogarna som ideal, och där de inte hade så höga förväntningar på rekreation på privat mark.

Tyskar vill ha mer död ved och färre kalhyggen

Den tyska allmänhetens mer ekologiska inriktning syns också i en mer positiv syn till att lämna död ved och buskar, och en mer negativ syn på kalavverkning och plantering.

Den svenska opinionen till död ved är samtidigt mer delad. 36 % av svenskarna vill ha mer död ved i skogen, medan 41 % är emot det. Motsvarande siffror för

den tyska allmänheten var 62 % för mer och 21 % för mindre död ved.

Den tyska allmänheten var också mer negativ till kalhyggen. 53 % var emot och 21 % för. De svenska var mer positiva. Där var 38 % förespråkare och 33 % motståndare. En annan skillnad var att svenskar var mer positiva till gallring. Gallring kan i Sverige associeras med ökad rekreativvänlighet – det blir lättare att gå i skogen. I Tyskland förknippas rekreation i stället med mer naturliga skogar utan skogliga ingrepp.

En slutsats av studien är att allmänheten i båda länderna kan ha en nyanserad syn på skogsbrukande, med en tro på att både ekologiska och materiella värden kan erhållas i samma skog. Samtidigt finns det skillnader mellan olika grupper och länder, något som är viktigt att kartlägga i den europeiska skogspolitiken.

53 % av tyskarna vill inte ha kalhyggen. Foto Mats Hannerz.

Skogens skötsel styrs av värderingar

av Annika Nordlund

Skogsägarens syn på hur skogen ska skötas styrs av en kedja av värderingar, övertygelser och attityder. Vi utgick från en miljöpsykologisk teori där människors inre värderingar i slutänden påverkar deras beslut. Teorierna blev bekräftade i studien (Nordlund & Westin 2011).

Skogens betydelse har förändrats sedan den började industrialiseras. Allt färre skogsägare bor kvar på sina skogsgårdar och beroendet av inkomster därifrån minskar. När skogens ägare i stället bor i staden tar de också till sig stadsbornas värderingar, med bland annat ett större miljöengagemang. En annan faktor som förändrats är att allt fler skogsägare är kvinnor, idag nästan 40 %. Studier har visat att kvinnor i genomsnitt är mer miljömedvetna än män, vilket kan påverka attityderna till skogen.

I takt med att många skogsägare blir äldre kommer också många fastigheter att generationsväxlas. En yngre, mer välutbildad och ofta mer miljöengagerad generation tar över. Alla dessa förändringar sätter förstås spår, och det var några av dessa som vi ville undersöka i vår studie.

Tusen skogsägare

Undersökningen byggde på enkätsvar från nästan 1000 skogsägare, där hälften bodde på sin skogsfastighet (åbor) och hälften bodde utanför (utbor). En åbo är en skogsägare som är bosatt i samma kommun som skogsfastigheten. De frågor vi ville belysa i första hand var: 1/ Vilka skillnader i attityder finns det mellan åbor och utbor? 2/ Har skogsägarna värderingar som ibland står i konflikt med varandra (t.ex. virkesproduktion och miljö)? 3/ Kan olika typer av skötselstrategier spåras i skogsägarnas värderingar och övertygelser?

Enkätsvaren visade sig vara representativa för skogsägarkåren med hänsyn till ålder, utbildning, inkomst och skogsfastighetens storlek. En avvikelse var att män och gifta par var överrepresenterade bland svaren.

I enkäterna fick skogsägarna svara på i vilken grad de vägledades av olika grundläggande värden, t.ex.

bevarande av miljö, social rättvisa, lojalitet, frihet eller nyfikenhet. I nästa steg svarade skogsägarna på hur mycket de instämde i påståenden som speglar miljömedvetenhet respektive skogliga värderingar. De specifika skogliga övertygelserna undersöktes genom att skogsägarna fick svara på hur viktigt det är med inkomster från den egna skogen och en högre virkesproduktion.

I det sista steget fick skogsägarna frågan om hur de ställer sig till sju olika påståenden om skogsskötsel. Svaren på dessa ger en bild av hur viktigt det är att sköta skogen med hänsyn till miljö, rekreation eller virkesproduktion.

Åbor värderar materiella nyttor

Resultaten visade att åborna värderar de materiella fördelarna med skogen högre – en plats att leva på och ved till uppvärmning. Rekreation hamnar också högt i rang. Utborna värderar möjligheterna till rekreation högst medan de andra värdena hamnar på en likvärdig nivå. Män och kvinnor skiljer sig något åt i vilka nyttor de värderar högst – män lyfter upp jakt och fiske medan kvinnorna rankar bär, svamp och sociala kontakter högre.

Åbor läger större vikt vid virkesproduktion än utbor. Utborna skiljer sig från åborna genom att de värderar bevarande av orörda skogar högre. Skillnaderna mellan utbor och åbor var dock marginella för de flesta nyttor som ingick i studien.

Ålder och om skogsägarna bor i städer eller på landet hade liten betydelse för värderingarna. Det sistnämnda var lite förvånande eftersom andra undersökningar har visat att stadsbor ofta viktas miljö högre än vad människor på landet gör. I vår studie rörde det sig dock om skogsägare och det är möjligt att denna grupp ser skogen som mer än en miljö för bevarande och rekreation och i stället inser den ekonomiska betydelsen.

Kvinnor lyfter miljön

Skillnaderna var däremot stora mellan män och kvinnor. Kvinnor värderade miljöaspekter högre. De rankade bevarande av orörda skogar, djur och växter

och rekreativsmöjligheter högre än vad män gjorde. Männen lade däremot större vikt vid virkesproduktion.

När vi kommer till skötselstrategier visar det sig som väntat att åborna lägger större vikt vid ekonomiska aspekter av skogsbruket. Däremot var det ingen skillnad mellan åbor och utbor i hur de viktade skötsel för miljö och rekreation. Återigen var det skillnaden mellan män och kvinnor som slog igenom. Båda könen tycker att ekonomiska aspekter är viktiga men männen, särskilt de som är åbor, lyfter ekonomin ännu högre. Kvinnorna har däremot högre värden på skötsel för miljö och upplevelser.

Sällan "antingen-eller"

En skogsägare är sällan "antingen-eller". När svaren på olika frågor jämfördes visade det sig att en stor grupp värderade både produktion och miljö högt, däremot var det få som lyfte miljö högt och virkesproduktion lågt, och vice versa.

Det här innebär att det finns en inbyggd inre konflikt hos de flesta skogsägare. Den konflikten är intressant att studera vidare. Hur ska skogsägaren kunna tillgodose sina önskemål om miljöhänsyn samtidigt som virkesproduktionen inte äventyras? Det finns därför ett stort behov av skötselstrategier som tar hänsyn till skogens alla värden i privatskogsbruket.

Två generationer skogsägare. Det är inte säkert att framtidens skogsägare har samma värderingar som föräldrarna. Foto Bosse Backström/Skogenbild.

Ökad produktion med intensivskogsbruk – men vad tycker folk?

av Annika Nordlund och Kerstin Westin

Intensivskogsutredningen, som utfördes av SLU år 2009, analyserade förutsättningarna för en ökad skogsproduktion genom mer intensiva brukningsåtgärder som gödsling och introduktion av nya trädslag. En viktig del i analysen var att undersöka vilken acceptans som finns för ett mer storskaligt införande av intensivskogsbruk.

Vår studie bottnade i litteraturstudier från tidigare konflikter samt intervjuer med olika intressegrupper (Lindkvist *et al.* 2012). Resultaten visade att det finns ett generellt motstånd mot en mer storskalig omvandling av landskapet, åtminstone i de mer extrema fallen då ett tidigare öppet och varierat landskap ersätts av snabbväxande monokulturplanteringar. Inställningen till nya trädslag och gödsling varierade mellan olika grupper.

I ett historiskt perspektiv har attityderna till intensivskogsbruk inte förändrats så mycket. Argumenten på 1960-talet handlade mycket om att jordbruksmark överfördes till skog, och då oftast gran. Även idag finns ett motstånd mot att tidigare öppna landskap omvandlas till monotona skogslandskap. Motståndet hittar man både bland allmänheten och bland skogsägare. Om marken redan är beskogad är det dock lättare att acceptera ett mer intensivt brukande.

Det fanns gradskillnader mellan olika intressenter. Representanter för skogsbolag och en del privata markägare kunde till och med se beskogning av åkermark som något positivt, då det kan skapa variation i ett monotont jordbrukslandskap.

Skillnaderna mellan olika intressen syntes också i hur man ser på att ett intensivare skogsbruk skapar tätare skogar. Friluftslivet och allmänheten befarade att täta

Nu, liksom på 1960-talet, finns ett motstånd mot igenplantering av öppen mark. Foto Bosse Backström/Skogenbild.

skogar minskar rekreativsmöjligheterna, och kanske till och med sätter allemansrätten ur spel. Täta intensivskogar kan fungera som barriärer som försvårar både framkomlighet, jakt och renskötsel.

Försiktighetsprincipen

Åsikterna om nya trädslag varierar stort både inom och mellan olika intressegrupper. Miljövänner motsätter sig introduktion av nya trädslag av principiella skäl. När ett inhemskt trädslag byts ut mot ett utländskt övergår skogen till att bli ”plantage”, vilket inte är i linje med svensk skogspolitik. Miljösidan åberopar också försiktighetsprincipen, då det inte är helt klarlagt hur nya trädslag påverkar ekosystemet.

Representanter för renskötseln hyser också en skepsis mot främmande trädslag, vilket i norra Sverige främst inbegriper contortatall och i viss mån lärk, eftersom det påverkar markvegetationen, ändrar lavarnas betingelser och minskar framkomligheten. Skogsägare är dock of-

tare mer positiva till contortatall, och undrar dessutom om ett byte av trädslag verkligen är att betrakta som intensivskogsbruk.

Gödsling accepteras av skogsägare

Bland skogsägare verkar gödsling idag vara mer accepterat än tidigare, medan allmänheten känner ett större motstånd mot att öka skogsproduktionen genom näringstillförsel. En del skogsägare är dock tveksamma till intensivgödslingens ekonomiska förutsättningar. Den största konflikten vad gäller gödsling finns mellan skogsbrukare och renskötare, där de senare är rädda för att gödslingen påverkar renbetet.

Intensivgödsling är också en åtgärd som väcker känslor om vad som är naturligt och mer onaturligt. Skogsägare såg det som ett problem att miljöintressena accepterar gödsling i jordbruket, men så fort det används på skogsmark betraktas det som onaturligt. Det är alltså konflikten mellan vad som är ”natur” och ”kultur” som skiner igenom.

Viktigt med samråd

Det är inte säkert att motsättningarna kring intensivskogsbruk kommer att minska i framtiden. Det kan snarare vara tvärtom i takt med att fler människor bor i städer, och att skogsägare i allt mindre grad blir ekonomiskt beroende av sitt skogsbruk. Samtidigt visade intervjuerna att det finns lösningar som åtminstone kan mildra konflikterna, till exempel när det gäller kontroll och samråd kring lokaliseringen av intensivskogsbruk. Men det är lösningar som kräver en bred samverkan mellan olika intressen och statliga myndigheter, och tydliga politiska riktlinjer.

Gödsling har blivit alltmer accepterat av skogsägare, men en viss skepsis finns till intensivskogs-gödsling. Foto Björn Svensson/Skogenbild.

Publikationer från Future Forests - Värderingar och attityder

Vetenskapliga artiklar / Scientific reports

1. Eriksson, L. (2012). Exploring underpinnings of forest conflicts: A study of forest values and beliefs in the general public and among private forest owners in Sweden. *Society and Natural Resources*, 25, 1102-1117.
2. Eriksson, L. (manus) "Stuff happens" it is part of being a forest owner – Risk perception and responses among private forest owners in Sweden. Submitted to *Journal of Risk Research*.
3. Eriksson, L. & Nordlund, A. (2013). How is setting preference related to willingness to engage in forest recreation activities? *Urban Forestry & Urban Greening*, 11 (in press.)
4. Eriksson, L., Nordlund, A., Olsson, O. & Westin, K. (2012a) Recreation in different forest settings: A scene preference study. *Forests*, (3), 923-943
5. Eriksson, L., Nordlund, A. & Westin, K. (2012b) The general public's support for forest policy in Sweden: a value belief approach. *Journal of Environmental Planning and Management*, DOI:10.1080/09640568.2012.708324.
6. Eriksson, L., Nordlund, A., Olsson, O. & Westin, K. (2012c) Beliefs about urban fringe forests among urban residents in Sweden. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11, 321-328.
7. Eriksson, L., Nordlund, A., Schenck, T. & Westin, K. (manus). Contextual differences in forest values and forest management attitudes: A study of the general public in Germany and Sweden. Revised and resubmitted to *Environmental Management*.
8. Lindkvist, A., Mineur, E., Nordlund, A., Nordlund, C., Olsson, O., Sandström, C., Westin, K., Keskitalo, E. C. H. (2012). Attitudes to intensive forestry: An investigation of perceptions of increased production requirements in Swedish forestry. *Scandinavian Journal of Forest Research*. 1-11.
9. Nordlund, A. & Westin, K. (2011). Forest Values and Forest Management Attitudes among Private Forest Owners in Sweden, *Forests* 2011(2), 30-50.
10. Olsson, O. (2013) Changed availability of urban fringe forests in Sweden in 2000-2010. *Scandinavian Journal of Forest Research*, vol 28(4), 386-394.

Populär publicering / Popular publications

- Westin, K. (2012) Vad kommer att hända i skogen? Skogen 2-2012.
- Nordlund, A. & Westin, K. (2011) Andra värden än virke tar terräng i skogen. *Skog & Framtid*, nr 1, 2011.
- Nordlund, A., Olsson, O. & Westin, K. (2011) Power to the people? Om ansvar och makt över skog generellt och tätortsnära skog i synnerhet. *PLAN* 5-6/2011. (Peer-reviewed)

Presentationer på workshops och konferenser / Presentations at workshops and conferences

- Westin, K. (2012) Värderingar och attityder eller Vems åsikter betyder något? Presentation at the Naturvårdsverket workshop on forest land, March 15, 2012.
- Eriksson, L., Nordlund, A., & Westin, K. (2012). Can ecological and anthropocentric forest values be achieved simultaneously? A study of perceived forest value compatibility in Germany and Sweden. Presentation at the Area Group Meeting for Environmental Psychology, Nov 7-8, Stockholm University, Stockholm.
- Nordlund, A. & Westin, K. (2012) Who decides about the forest? A study of private forest owners and the public's view of the resource management of the forest. Presentation at the IUFRO First Conference "Forest for People" in Alpbach, Tyrol/Austria, May 22 - 24, 2012.
- Eriksson, L., Nordlund, A. & Westin, K. (2012) The General Public's Support for Forest policy in Sweden – A Value Belief Approach. Presentation at the IUFRO First Conference "Forest for People" in Alpbach, Tyrol/Austria, May 22 - 24, 2012.
- Olsson, O. (2011) Förändring av tillgång till tätortsnära skog. Presentation at *Friluftsliv i Förändring*, 9-10/11 2011.

Presentationer på workshops och konferenser forts./ Presentations at workshops and conferences cont.

Nordlund, A., & Westin, K. (2011) How should the forest be managed? The influence of forest owners' values and beliefs. Presentation at the COP 17, Durban, at the European Pavilion.

Olsson, O. (2011) Spatial Developments and the urban fringe forest: implications, conflicts and strategies. Presentation at the IAPS (International Association for People-Environment Studies) Conference in Daegu, Korea.

Eriksson, L. & Westin, K. (2011) Where do forest values and forest behaviour come from? Presentation at the 9th Biennial Conference on Environmental Psychology, Eindhoven.

Nordlund, A. & Westin, K. (2010). Preserve forests for leisure, say Swedes. Poster presentation on congress session on World Congress of the International Union of Forests Research Organisations (IUFRO) in Seoul, South Korea.

Olsson, O. (2010) Recreation in Urban Fringe Forests – The attitudes, beliefs and usage of the Swedish general public. Presentation at the Conference on Nordic Rural Futures: Pressures and Possibilities in Uppsala, Sweden.

Olsson, O. (2010). Usage of the Urban Fringe Forests – Concrete recreation or recreation in concrete? Presentation at Project Green Oslo. Norway.

Medarbetare i Future Forests – Värderingar och attityder

Forskningsledare

Kerstin Westin, Umeå universitet. kerstin.westin@geography.umu.se

Annika Nordlund, Umeå universitet. Annika.Nordlund@psy.umu.se

Forskare

Louise Eriksson, Umeå universitet. louise.eriksson@geography.umu.se

Olof Olsson, Umeå universitet. olof.olsson@geography.umu.se

Future Forests

En tvärvetenskaplig kompetensplattform för
analys av komplexa forskningsfrågor om skogen

Future Forests är ett Mistra-program. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) är programvärd. Programmet är en gemensam satsning av SLU, Umeå universitet och Skogforsk.

Forskningsprogrammet första fas (2009 - 2012) finansierades av:

- Mistra
- Svenskt skogsbruk: Sveaskog AB, Holmen Skog AB, SCA Skog AB, Bergvik Skog AB, Skogssällskapet, Södra, Mellanskog, Norrskog, Norra skogsägarna, LRF Skogsägarna, Sydved AB, Statens Fastighetsverk, Boxholms skogar AB, Stiftsskogarna (Växjö, Lunds, Skara, Linköpings, Härnösands, Göteborgs och Luleå), Rappe von Schmitterlöwska stiftelsen, Västra Sveriges skogsvårdsförbund
- SLU, Umeå universitet, Skogforsk

www.futureforests.se